

MEGAN KOREMAN

Donkere wolken boven Parijs

Vertaald door Maarten Eliasar

HE BOOKS

Voor alle kinderen van Dutch-Paris

LIJST VAN PERSONAGES

Verzetsmensen

Familie Van Geul - vader, moeder, Jean, Michel en Suzette

Familie Boulard - madame, monsieur en Lucie; madame

Boulard is de dochter van madame Paller,

de benedenbuurvrouw van de Van Geuls

Familie Delfosse - madame, monsieur, Mariëlle, Guillaume

(‘Guy’) en Henri

Oom Moen - een van de leiders van het verzetsnetwerk

Broeder Jacobus - Nederlandse geestelijke

Meneer de Moor - directeur van het Nederlandse Rode Kruis

in Parijs

Buren en buurtgenoten

Madame Paller - benedenbuurvrouw van de Van Geuls,

moeder van madame Boulard en grootmoeder van Lucie

Madame Passerelle - conciërge van Rue Faubourg

Poissonnière 189

Madame en monsieur Renard en zijn broer, monsieur Renard

Madame LeClerc en haar dochter Joan - eigenaresse van de

fotowinkel waar Jean werkt

Paulette - vriendin van moeder Van Geul

Collaborateurs

Monsieur Sarty - officier bij de milice, schoonzoon van

madame Paller, oom van Lucie

Littekenkop - ondergeschikte van Sarty

Amerikanen

Jack Brandenburg - Amerikaanse piloot die ondergedoken

is bij de familie Van Geul

Majoor Locke - bevelhebber van MIS-X

Luitenant Brucker - werkt voor MIS-X

Luitenant Spencer - de baas van Michel bij het

kwartiermeesterskorps

HOOFDSTUK 1

Gevaarlijke missie in hartje Parijs

Waar zou jij beginnen met het verhaal over je familie in de Tweede Wereldoorlog? Bij de eerste keer dat je Duitse soldaten met hun glimmende laarzen in marstempo door de straat zag (en hoorde) komen? Bij de eerste keer dat je tweelingbroer succes had met een transactie op de zwarte markt? Begint het verhaal op het moment dat je beste vriendin opeens opdook met een neergehaalde Amerikaanse piloot? Of bij de allerlaatste keer dat je je vader zag?

Ik zou, denk ik, met mijn verhaal beginnen bij het begin van het einde. In januari 1944.

In de grote stationshal van het Gare du Nord hing een gigantische nazivlag. Recht daaronder leunden mijn tweelingbroer Michel en ik verveeld tegen de muur. De meeste reizigers keken opzettelijk niet naar die bloedrode lap met het zwarte hakenkruis. Die stond immers symbool voor alle onderdrukking en ellende van de afgelopen drieënhalf jaar. Duitsers en collabo's keken juist vol trots naar de enorme vlag, voor hen het symbool van de overwinning. Dus niemand lette op die twee zestienjarige slungels die daaronder wat stonden te niksen.

Het was ontzettend druk in de stationshal. Vrouwen, kinderen en oudere mannen zaten op bankjes en koffers. Ervaren reizigers hadden dekens bij zich tegen de kou. Er klonk geroezemoes. Maar de meeste mensen bemoeiden zich vooral met zichzelf en vermeden oogcontact om niet in de problemen te komen. Dat was nog niet zo makkelijk. Want er dreigden voortdurend problemen, in de vorm van Duitse soldaten en Franse gendarmes. Er paradeerden ook drie miliciens door de stationshal. Iedereen deed z'n uiterste best om aan de aandacht van deze mannen met hun blauwe baretten te ontsnappen. De miliciens waren de grootste verraders van allemaal. Het waren Fransen die maar al te graag de smerigste klussen voor de Duitsers opknaptten. Een gewone gendarme keek nog weleens per ongeluk expres een andere kant op. En de doorsnee-Duitse soldaat zag of begreep niet altijd direct wat zich voor zijn ogen afspeelde. Maar miliciens waren vals, én Frans. Dus als er iets niet helemaal klopte, hadden ze dat meteen door.

Mijn grote hobby is fotografie. Ik stond net te bedenken hoe ik de arrogantie van die miliciens en de angst op de gezichten van de reizigers in één foto zou kunnen vastleggen, toen de trein uit Brussel het station binnen kwam rijden. Tegelijkertijd zwaaiden de grote deuren van de stationshal open. Alle Duitsers en gendarmes sprongen direct in de houding. Een Duitse SS-generaal in zwart uniform beende de hal binnen. Zijn laarzen blonken, het doodshoofd op zijn pet glinsterde. Aan zijn rechterarm hing een vrouw op rode hoge hakken. Ze kon hem maar met moeite bijhouden en zag er, met haar lange bontjas, rode lippenstift en een gek hoedje, uit als een filmster. Achter hen volgden drie minder hoge, maar niet minder dreigend uitzierende Duitse SS-officieren.

Nog voordat de vrouw ook maar een paar meter de hal in was genaaldhakt, hadden alle reizigers die zich tussen de deuren en het perron bevonden, zich in sneltreinvaart uit de voeten gemaakt. De Doodshoofden stevenden rechtstreeks af op een klaarstaande Wehrmacht-trein en stapten in de middelste wagon. Kijk, dat was nu zo'n kleine overwinning van het verzet. Het betekende dat er zoveel sabotage aan de spoorlijnen was dat de SS zich er serieus zorgen over maakte. De middelste wagon was de veiligste plek als de trein zou worden opgeblazen. Michel en ik keken elkaar met een glimlach aan. Nadat de generaal en zijn gezelschap waren ingestapt en de deuren waren gesloten, begon de locomotief onmiddellijk stoom uit te braken. De trein reed langzaam het station uit, het daglicht verduisterend met grote, grauwe, stinkende stoomwolken.

Michel was me aan het vertellen hoe hij een horloge had geregeld, als cadeau voor de dertiende verjaardag van onze zus Suzette. Normaal gesproken zou hij naar een winkel zijn gegaan, op zoek naar een mooi horloge voor zijn zus. Maar ja, het was oorlog... Dus nu werd het een kwestie van stiekeme ontmoetingen en spannende onderhandelingen op de zwarte markt. Eerlijk gezegd deed Michel niets liever dan op jacht gaan en, als hij iets gevonden had, stevig onderhandelen over de prijs. Hij vertelde hoe hij een aanbod had afgeslagen om een klein meisjeshorloge te ruilen voor een stuk ham. Logisch, een horloge kon natuurlijk nooit zoveel waard zijn als een stuk brood met ham. Op dat moment zag ik papa.

Papa gaf op het station leiding aan de bevoorrading van de internationale treinen die tussen Frankrijk en Nederland

reden. Dat was meestal werk achter de schermen. Maar nu stond hij bij de controlepost voor de passagierstrein uit Brussel, gezellig kletsend met de man die de treinkaartjes en persoonsbewijzen moest controleren.

De controleur keek uiterst zorgvuldig naar de papieren van vier jonge mannen. Ze zagen eruit als boekhouders. Ik was er vrijwel zeker van dat hun papieren vals waren. De controleur maakte er een hele show van om te voorkomen dat gendarmes of Duitse soldaten achterdocht zouden krijgen bij het zien van de vier kerels in burgerkleding. Want alle jongens van achttien jaar en ouder hoorden een uniform te dragen, tenzij ze papieren hadden die aantoonde dat ze dat niet hoefden.

Ik vermoedde dat de vier mannen in werkelijkheid militairen waren. Ze hadden vast papieren die aantoonde dat zij in dienst waren van een Frans bedrijf dat werkte in opdracht van de Duitsers. Papa had me verteld dat veel van de vluchtelingen die we hielpen, valse papieren hadden waarop stond dat ze waren ingehuurd door een bosbouwbedrijf in de Pyreneeën, vlak bij de grens met Spanje. Daarmee konden ze, redelijk veilig, zo ver mogelijk naar het zuiden van het land reizen. Van daaruit probeerden ze dan, over de bergen, clandestien het neutrale Spanje te bereiken om zich van daaruit aan te sluiten bij de geallieerde strijdkrachten in Engeland.

Toen de laatste van de vier door de controlepost ging, keek papa naar ons en trok hij zijn uniformpet een beetje naar rechts over zijn hoofd.

Als ik een film zou maken over wat er is gebeurd met onze familie in de oorlog, dan zou ik hier beginnen. Bij het moment

dat papa die vier vluchtelingen aan ons overdroeg. Midden in de stationshal vol met reizigers, Duitsers en collabo's.

Michel en ik kwamen overeind en liepen naar de kiosk bij de hoofdingang van de stationshal. Meestal kletste Michel een paar minuten met de eigenaar. Kioskeigenaars, zei hij altijd, weten beter wat er in de stad gebeurt dan wie dan ook.

Hij had vast gelijk. Ze keken de hele dag uit op hun eigen stukje van de wereld. De meesten waren veteranen uit de Grote Oorlog van 1914-1918. Ze misten een arm of een been. Of ze waren door het inademen van zenuwgas zo zwaar gehandicapt dat ze niet veel anders meer konden dan achter een toonbank zitten. Het waren meestal geen collabo's. Ze hadden immers in de loopgraven al tegen de Duitsers moeten vechten. Maar sommigen steunden wel het Vichy-regime, de pro-Duitse, Franse regering.

We wisten zeker dat deze kioskeigenaar honderd procent anti-Duits en anti-Vichy was. Maar dit keer maakte Michel geen praatje. Het was voor het eerst dat wij militairen moesten begeleiden, in opdracht van het verzetsnetwerk waarmee onze familie al een tijd samenwerkte. Het netwerk runde een ontsnappingslijn waarmee mensen vanuit het bezette Nederland naar het neutrale Zwitserland of Spanje werden gesmokkeld, via het bezette België en Frankrijk. We hadden al eerder Joodse families geholpen, onderweg naar het veilige Zwitserland. Maar deze mannen waren zonder twijfel onderweg naar Spanje. We wilden dus allebei geen enkele fout maken. Geen enkele.

Michel kocht bij de kiosk een sportkrant en zette een stap opzij. Hij bladerde driftig door de krant, zogenaamd op zoek naar de uitslagen van de wielervedstrijden. Een van de vier

vluchtelingen – degene die er wat ouder uitzag dan de andere drie – had zijn hoed een flink stuk naar voren getrokken zodat je zijn gezicht bijna niet meer kon zien. Hij kocht een pro-Duits tijdschrift. Dat kon je zo zien aan de mensen op de foto op de voorkant van het blad. Iedereen stond erop met gestrekte rechterarm. Je hoorde bij wijze van spreken het ‘Heil Hitler’ uit hun monden komen. De vluchteling keek naar Michel en trok zijn hoed een ietsepietsie naar rechts.

Michel vouwde zijn krant dubbel, stak hem onder z’n arm, krabde met zijn rechterhand aan zijn rechterslaap en ging ons voor, richting de uitgang. Hij had het moment perfect uitgekend: wij gingen alle zes op in een grote groep passagiers die net was aangekomen en die zich ook naar de uitgang begaf. Maar ik was toch ongerust. Twee van de vier vluchtelingen waren veel langer dan alle andere mensen om ons heen. Dat kon makkelijk de aandacht trekken van de Duitse soldaten bij de deuren. Maar kennelijk hadden die niet de opdracht gekregen om vandaag uit te kijken naar lange mannen. Naarmate we dichterbij de uitgang kwamen, loste de groep mensen steeds verder op. Sommigen staken direct de straat over. Anderen gingen linksaf, in oostelijke richting. Wij gingen rechtsaf, richting het westen. De vier vluchtelingen volgden ons op korte afstand, twee aan twee.

Op de Place de Roubaix moesten we even wachten tot we konden oversteken. Niet dat er nog zoveel auto’s waren; benzine was allang op rantsoen. Maar er reden nog wel veel fietsen. Die hadden bijna allemaal houten banden, waardoor de fietsen over de straatstenen stuiterden en moeilijk in bedwang waren te houden. Voor je het wist, reed een fietser tegen je op. Er kwam een Duitse vrachtwagen aangeraasd,

de laadbak vol soldaten, geweren in de aanslag. Niet echt het soort voertuig dat beleefd zou stoppen om voetgangers voor te laten gaan. Dus wachtten we tot die voorbij was en staken toen snel over, vlak voor de bus met houtgasgenerator die van de andere kant aan kwam zetten.

We liepen naar Café du Faubourg, twee straten verderop. Het was een café zoals alle andere cafés en restaurants in dit arrondissement, met dezelfde soort rotan stoelen en ronde tafeltjes, opgestapeld op het terras, en dezelfde door de kou beslagen ramen. Maar zoals het binnen rook... je maag begon er onmiddellijk van te knorren.

Madame Boulard, de eigenaresse, was heel goed in het bereiden van een heerlijke soep van wat ze die dag dan ook maar op de markt had kunnen kopen. Al was dat alleen een koolraap en wat blaadjes van paardenbloemen. Het mooiste was dat ze haar klanten geen voedselbonnen hoefde te vragen voor haar paardenbloemensoep. Want de Vichy-regering had officieel bekendgemaakt dat we net zoveel onkruid mochten eten als we wilden! De dingen die we het liefst zouden eten, zoals brood of aardappels, ja, die waren natuurlijk op rantsoen.

De reputatie van haar soepen had zich als een lopend vuurtje verspreid, waardoor mensen uit andere arrondissementen ook naar het café kwamen voor warmte en een kop heerlijke soep zonder dat het ze een voedselbon kostte. Michel werkte drie avonden per week in het café. Hij vond het best leuk werk, maar het ging hem eigenlijk vooral om die soep. Die vormde het hoogtepunt van elke avond.

Het was die dag niet erg druk in het café. Een moeder en haar zoontje zaten allebei een boek te lezen. Het was overduidelijk dat ze hun verblijf in het behaaglijk warme café zo lang

mogelijk wilden rekken. Verspreid over de andere tafeltjes zat verder nog een handjevol mensen. En aan het tafeltje in de hoek zaten broeder Jacobus en pater Longuet, die net nieuw was in onze parochie, een potje te schaken.

Zo lang als ik me kon herinneren kwam broeder Jacobus elke week bij ons thuis om ons Nederlands te leren. Onze vader was Nederlander, onze moeder Luxemburgse. We spraken thuis Frans, maar papa stond erop dat we in fatsoenlijk Nederlands brieven konden schrijven aan onze familie. Broeder Jacobus vertelde ons ook allerlei sterke verhalen. Ik ken zelfs een paar schuine moppen in het Nederlands. Maar die vallen niet echt in de categorie 'fatsoenlijk Nederlands'.

We liepen naar de schakers om ze gedag te zeggen. Broeder Jacobus keek ons lachend aan, maar was overduidelijk afgeleid doordat de pater op dat moment zijn looper verzette.

Michel liep gelijk door naar Lucie, onze beste vriendin. Zoals gewoonlijk zat zij op haar kruk achter de bar te lezen. Dat deed ze veel liever dan glazen afwassen of met de klanten praten. Haar grootmoeder woonde in hetzelfde appartementsgebouw als wij.

Als Lucie bij haar grootmoeder op bezoek ging, oefenden we daar Engels. We sloten ons dan op in een achterkamertje van het appartement, zodat niemand ons kon horen en ons dus zou kunnen verraden vanwege het spreken van de taal van de vijand. Om de Canadezen te kunnen helpen als ze ons kwamen bevrijden, stónd Lucie erop dat wij allemaal Engels leerden. Ook ons zusje Suzette.

'Ik dacht dat ze Frans spraken in Canada,' zei Suzette. 'Niet allemaal,' zei ik. 'De meeste Canadezen spreken Engels.'

'De Canadezen!' zei Michel, met afschuw in zijn stem. 'Het zullen de Amerikanen zijn of misschien de Engelsen.' En hij begon omstandig uit te leggen dat de Amerikanen veel meer manschappen hadden, veel meer tanks, wapens, veel meer álles. 'Dat komt doordat ze gigantische voorraden grondstoffen hebben, en een goed lopende economie.' Maar de meisjes luisterden al niet meer.

'Jouw oom is toch naar Canada geëmigreerd?' zei Suzette. 'Zitten jouw neven in het Canadese leger?'

'Dat weten we niet,' zei Lucie. 'Maar waarschijnlijk wel. En Canadezen zijn veel sterker, omdat ze heel erg koude winters gewend zijn.'

Ik denk dat het geen van ons eigenlijk echt veel uitmaakte WIE ons van de nazi's zou gaan bevrijden. Als het maar SNEL gebeurde. Dus deden we ons stinkende best om het Engels snel onder de knie te krijgen.

Maar die middag in het café, met die vier vluchtelingen, spraken we alleen Frans. De plek leek honderd procent veilig, maar je kon er nooit helemaal zeker van zijn of een van de cafébezoekers misschien een collabo was of een spion.

Het was kennelijk erg boeiend wat Lucie zat te lezen, want zonder op of om te kijken mompelde ze 'bonjour'. Michel zuchtte en richtte vervolgens zijn aandacht op monsieur Boulard, zijn baas en de vader van Lucie.

Monsieur Boulard was wielrenner geweest. Met het geld dat hij had gewonnen met een wielervedstrijd in België had hij het café gekocht. Ik heb nooit helemaal begrepen waarom hij het niet Café du Vélo had genoemd, of iets anders met 'fiets' in de naam. Want alles wat als decoratie aan de muur

hing, had wel iets met de wielersport te maken. Het waren vooral ingelijste krantenartikelen en gesigioneerde foto's, maar er hingen ook een paar fietswielen waarop monsieur Boulard vroeger wedstrijden had gewonnen. Michel had hem al aangeboden de rubberen banden, die nu op de zwarte markt een fortuin waard waren, voor hem te verkopen. Maar de banden hadden een te grote emotionele waarde voor hem. Ze bleven voorlopig gewoon hangen.

Michel legde zijn sportkrant op de bar, naast het gereedschap waar monsieur Boulard de tap mee wilde gaan repareren.

'Schotte heeft gewonnen. Ik kom om vier uur terug om te werken, monsieur.'

'Wat? Niet om vijf uur?' zei monsieur Boulard.

'Nee, nee, om vier uur,' zei Michel.

Het was maar goed dat Lucie het niet hoorde. Het was een stompzinnig gesprek. Schotte won áltijd. En Michel begon altijd pas om zeven uur met zijn werk, omdat onze moeder erop stond dat hij eerst zijn schoolwerk afmaakte voordat hij met zijn bijbaantje begon.

Maar dit was de codetaal die we van onze vader hadden geleerd, toen hij ons precies uitlegde wat we allemaal wel en niet moesten doen. Het doorgeven van de krant aan monsieur Boulard was het teken voor de vluchtelingen wie de volgende persoon was die ze konden vertrouwen. De tijd waarop Michel zogenaamd zou beginnen met werken was het aantal vluchtelingen dat meegekomen was naar het café. En om aan te geven dat de boodschap begrepen was, pakte monsieur Boulard de krant, sloeg hem open en begon te lezen.

Ik was opgelucht toen ik merkte dat onze vier vluchte-

lingen heel rustig, twee aan twee, waren binnengelopen. Ze waren aan twee verschillende tafeltjes gaan zitten. Misschien had papa ze goed geïnstrueerd hoe ze zo min mogelijk aandacht zouden trekken. Of kwamen ze ergens vandaan waar het hun tweede natuur was geworden om ongemerkt op te gaan in een gezelschap. Zouden het Nederlanders zijn? Het zou verklaren waarom ze zo lang waren. En waarom ze zwegen. Misschien spraken ze geen woord Frans.

Michel en ik zeiden Lucie en haar vader gedag en liepen het café uit, de vrieskou weer in, zonder verder nog een blik op de vluchtelingen te werpen. We moesten er maar op vertrouwen dat ze niets zouden doen waarmee ze zichzelf verdacht zouden maken.

We woonden een paar straten verderop. Het was door de kou niet druk op straat. En de meeste winkels waar je misschien nog wat te eten zou kunnen krijgen, waren voor het middaguur toch al uitverkocht.

Om bij ons appartement te komen moesten we standaard eerst langs het 'senioren-welkomstcomité', zoals we dat altijd noemden.

Als eerste was daar de conciërge, madame Passerelle, die de grote eiken entree deur van ons gebouw bewaakte en op slot deed als het spertijd was. Ze zocht ook alle post uit en hield de hallen, trappen en binnenplaatsen van het gebouw schoon. Sommige conciërges waren collabo's geworden en vertelden de politie waar Joden woonden of waar die waren ondergedoken. Sommigen hadden zelfs de appartementen van weggevoerde Joden geplunderd. Maar niet onze vaderlandslievende madame Passerelle, oh nee. Zij was een echte patriot.

Omdat ze met drie dames uit trappenhuis C in een heftig

gesprek was verward, lukte het ons om ongemerkt langs haar te glippen. Maar op de eerste binnenplaats zat de onvermijdelijke monsieur Renard op zijn bankje, naast zijn onafscheidelijke accordeon. Die had hij afgedekt met een stukje zeildoek omdat het intussen was gaan sneeuwen. Zelf maakte sneeuw, storm of regen hem niet uit. Hij zat op zijn bankje, weer of geen weer. Hij had tijdens de Grote Oorlog drie jaar in de loopgraven gevochten, had hij weleens verteld. De enige regen waar hij zelf nog voor zou schuilen, was een kogelregen.

Monsieur Renard had over alles een zeer uitgesproken mening. Die deelde hij maar al te graag met ons, gevraagd en vooral ongevraagd. Die middag was hij in het geheel niet te spreken over hoe ik eruitzag.

Als Michel en ik dezelfde kleren dragen en ons haar op dezelfde manier kammen, dan kunnen we bij wijze van spreken zelfs onze ouders voor de gek houden. Maar we deden dat alleen als we iets heel bijzonders voor het netwerk moesten doen en we ons misschien zouden moeten opsplitsen om achtervolgers in verwarring te brengen.

Monsieur Renard had maar zelden commentaar op Michel, omdat hij altijd een keurig gestrikte das droeg. Sinds kort had hij daarbij ook een indrukwekkende zwarte fedora op, waardoor hij eruitzag alsof hij al was getrouwd en bij een bank werkte.

Toen ik dat een keer tegen hem zei, antwoordde hij dat hij zich wel zo moest kleden om op elk moment het respect te kunnen verdienen van zwartemarkthandelaars. Je kon immers nooit weten wanneer zich die unieke kans op een goede deal zou voordoen.

‘Jean,’ zei hij op de belerende toon die hij altijd aansloeg

als hij vond dat ik zijn handel weer eens niet serieus genoeg nam, ‘wat nou als ik opeens die kans uit duizenden krijg om het fototoestel dat jij al zo lang wilt hebben, op de kop te tikken? Maar de man die ’t kwijt wil, denkt dat ik een of andere snotaap ben die hij niet kan vertrouwen. Of hij vindt me te onvolwassen om zaken mee te doen. Zou jij echt je droomcamera willen mislopen omdat ik geen das draag???’

Natuurlijk wilde ik de kans niet mislopen om eindelijk een echt goed fototoestel te kunnen hebben. Maar ik wilde er ook niet uitzien als een veertigjarige bankemployee. Daarom was ik de ‘gelukkige’ die de stroom opmerkingen van monsieur Renard over zich heen kreeg. Ik droeg geen das, mijn bovenste knoopje was open en ik had een oranje trui aan. Echt, ik zou zelf nóóit een oranje trui hebben uitgekozen, maar het was de enige kleur wol die mijn moeder had kunnen bemachtigen. En ik was degene van de twee die die trui droeg. Want ik snapte ook wel dat de kleur oranje absoluut niet goed was voor de handel. Michel had me beloofd om een trui voor me te regelen in een andere kleur. Maar dat stond kennelijk niet boven aan zijn prioriteitenlijstje.

Het was overduidelijk dat oranje niet bepaald de favoriete kleur van monsieur Renard was. Volgens hem was oranje geen kleur voor echte mannen. Derderangs artiesten, ja, die droegen misschien iets oranjes. Maar een zichzelf respecterende vent? Écht niet. Of ik misschien dacht dat een Duitse officier thuis zijn uniformjasje uit zou doen en een oranje trui zou aantrekken? Om vervolgens Goethe te gaan zitten lezen, of hout te gaan hakken? En, nog veel belangrijker, of ik dacht dat de Gestapo erg gesteld was op oranje? Of ik wel wist dat ze jongens arresteerden die eruitzagen als zwervers, enkel

en alleen omdat hun haar een tikkeltje te lang was? Ik zag er gevaarlijk zwerfverig uit in die oranje trui. En ik was het op zijn minst aan mijn moeder verschuldigd om een fatsoenlijke das te dragen. Of wilde ik misschien in een concentratiekamp eindigen?

Monsieur Renard had groot gelijk, dat wist ik ook wel. En natuurlijk wilde ik mijn moeder niet nóg bezorgder maken. Maar wat moest ik? Het was de enige trui die ik had, in de koudste winter sinds tijden. En toen ik me er een keer over had beklagd bij papa, zei hij dat ik er trots op moest zijn. Oranje was de kleur van het Nederlandse Koninklijk Huis. De Duitse bezetters hadden de kleur oranje in Nederland verboden, vertelde hij. Hij gaf me een liefdevolle klap op mijn schouder en feliciteerde me. Door het dragen van die oranje trui maakte ik, namens mijn neefjes en nichtje in Nederland, een lange neus naar de nazi's.

Ik begon een steeds grotere hekel te krijgen aan oranje.

Net toen ik dacht dat monsieur Renard wel zo'n beetje uitgeraasd was over mij en mijn kleren, veranderde hij opeens van onderwerp. Hij vroeg ons om voortaan héél goed op te letten waar de muziek vandaan kwam als hij accordeon speelde. 'En,' zei hij met een angstaanjagende blik in zijn ogen, 'ik haat het liedje "Lili Marleen". Ik speel dat nóóit voor de lol.'

'Eh, nee, monsieur,' antwoordde Michel, net zo verbaasd als ik. 'Goedenavond.'

Ik snapte niet waarom monsieur Renard opeens over accordeonmuziek was begonnen. Of waarom hij dacht dat het ons wat kon schelen welke liedjes hij leuk vond en welke absoluut niet. Maar het zou snel duidelijk worden wat hij er mee had willen zeggen.

Onderweg naar boven kwamen we langs Lucies grootmoeder, madame Paller. We zagen haar vaak. Ze woonde in hetzelfde trappenhuis als wij, een verdieping onder ons. Ze bracht erg veel tijd door achter het kijkgaatje in haar voordeur, want die ging wel heel vaak 'toevallig' open op het moment dat wij er net langs liepen. Meestal vroeg ze dan of we Lucie nog hadden gezien en wat ze aan het doen was. Of ze vroeg ons om iets aan onze moeder door te geven. Maar vandaag verwachtte ze haar schoonzoon, vertelde ze. Ze keek erbij alsof ze rotte vis rook. Wij wisten genoeg en renden door naar boven, ons huis in.

De schoonzoon waar madame Paller met een vies gezicht over sprak, was niet monsieur Boulard, de vader van Lucie. Het was monsieur Sarty, de man van haar andere dochter. Monsieur Sarty was officier bij de milice. In feite kwam het erop neer dat hij de nazi's hielp bij de overname van zijn eigen vaderland. Hij hield hele verhandelingen over de Nationale Revolutie van de Vichy-regering, de 'epidemie van Joden' en allerlei andere haatdragende nazipraat. Hij zou zéker bezwaar hebben tegen mijn oranje trui. Als hij me niet zou meenemen naar hun hoofdkwartier vanwege zogenaamde 'decadentie', zou ik op z'n minst een verhandeling van een half uur moeten aanhoren. Ik vond het vandaag een spannende dag. Maar de gedachte dat ik nu ook nog Sarty tegen het lijf zou kunnen lopen, maakte me pas echt bang.

HOOFDSTUK 2

Het laatste filmrolletje

Het was een paar dagen nadat we de vier vluchtelingen in het café hadden afgeleverd. Suzette was de tafel aan het dekken en kibbelde, voor de zoveelste keer, met maman over haar rok.

‘Die rok is te kort voor een meisje van jouw leeftijd,’ zei maman. ‘Ik zal er een leuke strook aan naaien.’

‘Néééé maman, alsjeblieft niet!’ antwoordde Suzette geërgerd. Ze kletterde al het bestek dat ze in haar handen had in één keer op tafel. ‘Stroken zijn voor kinderen. En het ziet er gewoon ouderwets uit. Waarom mag ik geen nieuwe rok?’

Maman zuchtte. ‘Als ik een nieuwe rok voor je kon vinden in jouw maat of de stof ervoor om ’m zelf te maken, én als ik genoeg textielbonnen had, dan zou ik deze direct voor je kopen, chérie. Maar je weet dat me dat nu niet zal lukken.’

‘Maar kan Michel er dan niet eentje op de kop tikken? Michèèèèè...?’ Ze drukte de stapel borden stevig tegen zich aan terwijl ze Michel afwachtend aankeek.

Die zat op de bank, zijn wiskundehuiswerk te maken. Ik had me eerlijk gezegd ook al afgevraagd waarom hij nog geen rok voor ons zusje had kunnen regelen. Al was het alleen maar omdat het eindeloze gezeur erover dan zou stoppen.

De plotselinge stilte deed hem opkijken uit zijn boek. ‘Huh, wat?’

‘Suzettes rokje...,’ mompelde ik hem toe.

‘Wat is er met Suzettes rokje???’

Suzette knalde de stapel borden op tafel en plofte naast haar broer op de bank.

‘Oh Michel, maman zegt dat dit rokje te kort is en dat ze er een strook wil aanzetten. Een rok met een aangezet stuk! Dan zie ik er niet uit! Ik ben bijna dertien! Ik moet een écht rokje, van één soort stof. Blauw. Maar niet heel donker blauw. En niet turquoise. Maar iets moois. Hemelsblauw. Of licht paarsblauw. Of zo. Oh, dat zou ik zó mooi vinden...!’

Ik begon te snappen waarom Michel zich stilhield. Een rok voor zijn zusje regelen zou hem alleen maar in problemen kunnen brengen. Vooral met haar.

‘Suzette!’ zei maman streng, ‘Hij is Galeries Lafayette niet! Het maakt niet uit wat voor kleur, als hij maar van sterke stof is, en lang genoeg. En met lang genoeg bedoel ik: tot over de knie, Michel.’

‘Ja maman,’ antwoordden ze braaf in koor.

Maar Suzette moest natuurlijk het laatste woord hebben. ‘Maar het liefst blauw. En niet heel donker blauw.’

Michel protesteerde dat hij helemaal niet had toegezegd dat hij op zoek zou gaan naar een rok. Hij werd onderbroken door papa’s karakteristieke klopp op de voordeur. Suzette rende ernaartoe. Ze wilde hem natuurlijk als eerste gaan vertellen over de grote rokkenruzie die zij net had gewonnen. Tenminste, dat vond zij. Maar we hoorden haar een enthousiast gilletteje geven. Papa had oom Moen meegenomen voor het eten.